

et nonnullis aliis. Eandem sententiam, tanquam probabiliorem amplectitur Bannes, quæst. 62, disp. 3, p. 100. Ipsamque videri satis probabilem, spectato maxime usu, qui passim receptus est, inquit Lessius, lib. II. de Just. et jur., cap. XIX. n. 34. Cui etiam favet Herinex, part. II. disp. 5. de Legib. n. 39. Qui licet ex propria mente (sicut et Lessius num. 35.) teneat oppositam sententiam, ait tamen non deesse doctores, qui probabile existiment valere in conscientia contractus, electiones, etc. quibus deest solemnitas juris civilis, si contrahentes sint per se habiles, et adsit plenus utrinque consensus. Id ipsum Præpositus, quæst. 95, dub. 3, n. 49, ait non videri omnino improbabile: quamvis non pauci, quos citat, et sequitur Farinacius cit. §. Lex. n. 181. teneant oppositum, volentes, ex actu contra legis prohibitionem facto, nullam, ne quidem naturalem obligationem oriri.

257. *Probatur et ratione.* — Ratio conclusionis est, quia principalis effectus obligationis naturalis, et ab hac penitus inseparabilis, est quod creditori jus tribuat accipiendi, et retinendi illud, quod ipsi naturaliter debitum est, ac solvitur. Atqui in talibus actibus, qui per legem plenissime non irritantur, remanet adhuc obligatio naturalis, saltem donec hæc per sententiam judicis in foro externo rescindatur; ergo. Major patet: quia per obligationem naturalem intelligitur ea, quæ ex jure gentium per consensum oritur, arg. l. Cum amplius. ff. de Reg. jur., ibi: «Is natura debet, quem jure gentium dare oportet, ejus fidem secuti sumus.»

258. *Et ratione.* — Minor vero probatur, tum quia dubitari non potest, quin legislatores ita statuere potuerint irritando videlicet tales actus, sive contractus absque debita juris solemnitate celebratos, pro solo foro externo, ac tollendo dumtaxat obligationem ipsorum civilem, remanente eorum obligatione naturali, donec hæc per sententiam judicalem elidatur; ergo stante inter doctores dubio tam rationabili, quid egerint, hoc ipsum asserendum: nam, «in obscuris minimum est sequendum,» ut habet vulgata reg. 30 juris in 6. juncta l. Semper in obscuris. ff. de Reg. jur.; tum quia hac ratione fini legis præsertim civilis, ac communi bono reipublicæ, abunde satisfacit, et consulitur; prout a simili ostendunt leges, quæ irritant actus, seu contractus, expectata, et secuta primum sententia judicis.

259. *Et ratione.* — Confirmatur hoc ulterius. Quia ejusmodi leges non nisi juxta talem moderationem fuerunt usu receptæ; ergo, quidquid sit de primæva mente legislatorum, saltem de facto non amplius obligant, nisi juxta datam moderationem: ita videlicet, ut ipso jure tollant solam obligationem civilem, relicta tamen naturali, donec hæc per sententiam judicis elidatur. Antecedens probatur ex eo, quia spectato usu, qui passim receptus est, non est consuetum inter homines, ut quis ea, quæ per ejusmodi contractus acquisivit, restituat, nisi cogatur per sententiam judicalem; quinimo durum foret, ut qui rem habet ex consensu ejus, qui poterat ipsam tradere, cogatur eam sponte reddere ob aliquam juris solemnitatem non observatam, de cujus intentione, seu modo obligandi, etiamnum lis est inter doctores. Certe leges pœnales, quæ continent pœnam latæ sententiæ, si hæc requirit externam executionem, non obligant in conscientia ante sententiam declaratoriam judicis: quidni hoc ipsum dicatur de legibus irritantibus contractus? Verum majoris claritatis gratia,

260. *Solvuntur objectiones contra conclusionem. Differentia inter legem actus ipso jure irritantem, secuta sententia judicis.* — Objicies contra datam conclusionem. Stante hac sententia, sequitur nullam esse differentiam inter legem actus ipso jure irritantem, et inter legem irritantem actus, expectata et secuta primum sententia judicis: nam in utraque requiritur sententia judicis: atqui hoc est absurdum, et contra receptissimam divisionem legis irritantem actus ipso jure, et per sententiam judicis: ergo. Resp. neg. seq. maj. Nam, quando lex irritat actum dumtaxat per sententiam judicis, valet is ante hujusmodi sententiam, tam civiliter, quam naturaliter; ac proinde invaliditas ipsius primum computanda est a tempore latæ sententiæ, fructus autem antecederent percepti remanent illi, qui ex tali actu factus erat possessor illosque jam collegit. Secus dicendum in lege irritante actum ipso jure: nam actus contra eam gestus, licet naturaliter obligarit ante sententiam judicis, nunquam tamen valet civiliter: ac proin, si subsequatur sententia super nullitate ejus, hæc per fictionem juris retrotrahitur, ita ut actus ille censeatur esse, ac semper fuisse invalidus, et nullius roboris; sicque ipse non amplius prodest quoad retentionem fructuum jam perceptorum, sed hi omnes sunt resti-

tuendi: prout in simili jam supra num. 231, dictum est de differentia inter sententiam declaratoriam, et condemnatoriam judicis.

261. *Solvuntur objectiones contra conclusionem. Differentia inter legem actus ipso jure irritantem, secuta sententia judicis.* — Dices simoniace electus tenetur in foro conscientie renuntiare prælaturam, vel beneficium, ad quod electus est: ergo electio v. g. non servatis solemnitatibus juris celebrata (et idem de aliis contractibus ipso jure irritis dicendum) etiam ante sententiam judicis, nullum omnino producit effectum. Antecedens patet ex c. Mattheus. de Simoniâ, juncta Extravag. Cum detestabile, eod. ubi dicitur: «quod per electiones, postulationes — quas simoniaca contigerit labe fieri, et quæ viribus omnino careant — cuiquam jus nullatenus acquiritur, nec inde faciat aliquis fructus suos, sed ad illorum omnium, quæ percepit, restitutionem sub animæ suæ periculo sit astrictus.» Resp. neg. consequent. Nam, quod allegatur de simoniace electo, id fit ex eo, quia ibi intervenit vitium personæ ob admissum crimen simoniæ; non autem defectus alicujus dumtaxat solemnitatis a jure requiritæ, in quo casu procedit nostra conclusio. Accedit, quod electio simoniaci per jus canonicum plenissime infirmetur, prout liquet ex allatis juribus: qua de causa similiter contractus matrimonialis, cum impedimento dirimente attentatus, nullum penitus producit effectum, ne quidem naturalem obligationem, et pro foro conscientie; quia vel personæ inhabilitantur ad sic contrahendum, vel ipse contractus matrimonialis cum impedimento dirimente initus plenissime infirmatur per Ecclesiam, communi etiam sensu fidelium id agnoscente, et approbante.

262. *Solvuntur objectiones contra conclusionem. Differentia inter legem actus ipso jure irritantem, et inter legem actus irritantem secuta sententia judicis.* — Urgebis. Electus in excommunicatione non potest licite beneficium retinere, c. Pastoralis. de Cleric. excommunicat. ministrant. Idemque dicendum de electo ab excommunicatis, vel suspensis, utpote cum hi eligere non valeant, c. Cum dilectus, de Consuetud. et c. Cum inter, reg. de Election. cum concordantiis. Resp. talia procedere post sententiam a iudice latam; alias, secus esse, loquendo de foro conscientie. Et hinc ista instantia favet conclusioni nostræ, dum ipsam exemplificat.

§ XII.

DE SUBJECTO OBLIGATIONIS CONSTITUTIONUM PRÆSERTIM ECCLESIASTICARUM.

263. *Sacris canonibus, ac constitutionibus pontificiis, obligantur omnes Christi fideles.* — Quæritur I. Quinam generatim obligentur sacris canonibus, aliisque constitutionibus ecclesiasticis? Resp. I. Sacris canonibus, aliisque constitutionibus summi Pontificis; in materia spirituali, et salutem animarum, rectamque Ecclesiæ gubernationem concernente, pro toto orbe christiano latis, obligantur omnes Christi fideles. Ita unanimis catholicorum; et patet ex illo, Joan. XXI, 17, ubi Christus Dominus sancto Petro ejusque legitimis successoribus Romanis pontificibus; omnium ovium suarum curam demandavit, trina vice ei præcipiens: *Pasce oves meas.* Idem patet ex illa generali promissione eidem facta *Math. XVI, 19. Tibi dabo claves regni cælorum et quodcumque ligaveris super terram, erit ligatum in et in cælis:* nam sub hac generali promissione continetur etiam potestas condendi justas leges, ut sic spirituales oves Christi securius pascantur, estque uberius jam dictum supra n. 50, et 53. Hinc, cap. I. h. t. generaliter statuitur: «Canonum statuta custodiantur ab omnibus. Et nemo in actionibus, vel judiciis ecclesiasticis suo sensu, sed eorum auctoritate ducatur.»

264. *Leges, et statuta inferiorum prælatorum obligant tantum subditos proprii territorii.* — Resp. II. Leges, seu statuta inferiorum prælatorum ecclesiasticorum, aliorumque superiorum, obligant solum subditos proprii sui territorii; et sic constitutiones in concilio provinciali editæ, obligant dumtaxat subditos intra talem provinciam existentes, ac statuta episcoporum obligant tantum subditos propriæ diœcesis; et sic loquendo de legibus imperialibus, intra fines S. R. imperii obligantibus, et aliis inferiorum constitutionibus respectu propriorum territoriorum. Ita communis doctorum; et ratio est, quia ad obligationem legis necessaria est jurisdictio: atqui hæc deficit, si alter non sit subditus legislatoris: ergo.

265. *Neque istis astringuntur subditi, actu non existentes intra territorium legislatoris.* — Quinimo licet aliquis cæteroquin sit subditus, actu tamen non existat intra territorium legislatoris, hoc ipso legibus particula-

ribus seu territorialibus ab eodem latis, amplius non astringitur. Textus est in cap. ult. h. t. 6, ubi dicitur: « Statuto episcopi, quo in omnes, qui furtum commiserint, excommunicationis sententia promulgatur: subditi ejus furtum extra ipsius diœcesin committentes, minime ligari noscuntur: cum extra territorium jus dicenti non pareatur impune: » id est, sine pœna; adeo ut non parens ex eo pœnam non patiat. Qui textus, licet expresse loquatur solum de statuto episcopi, nihilominus obparitatem, et generalitatem allatæ rationis, quæ etiam habetur L. ult. ff. de Jurisdic. omn. judic. recte extenditur ad omnes leges, sive constitutiones inferiorum prælatorum, et legislatorum, quorum jurisdictio est coarctata inter limites proprii territorii, non autem per totum terrarum orbem extensa, prout quaquaversum extenditur illa summo Pontifici immediate a Deo concessa circa materias spirituales.

266. *Utrum legislator teneatur propriis legibus?* — Quæritur II. Utrum legislator propriis legibus teneatur? Hæc quæstio procedit potissimum de supremis legislatoribus, ut puta Papa, Imperatore, Rege. Nam loquendo de legibus, seu constitutionibus, quæ ab aliqua republica, capitulo, vel alia universitate feruntur, nullum dubium remanet, quin ipsæ singulos de tali communitate, adeoque ipsos quoque senatores, seu canonicos obligent, text. clar. c. Cum omnes, 6. h. t. ubi graviter reprehenduntur canonici, volentes capitulariter obligare canonicos successores ad observantiam statuti de novo conditi, quod ipsi noluerunt observare: addita illa per pontificem generali ratione: « Cum, quod quisque juris in alterum statuit, ipse debeat uti eodem. Et Sapientis (videlicet Catonis) dicat auctoritas: Patere legem, quam tu ipse tuleris. »

267. *Aliæ sunt leges, quæ in principem non cadunt, aliæ quæ principem æque ac subditos decent.* — Insuper hæc quæstio non loquitur de illis legibus, quæ ad subditos directe feruntur, et in principem proprie non cadunt; v. g. ne quis in civitate arma ferat, ne vestibus auro intextis utatur, ut quilibet tributa diligenter solvat, et hujusmodi. Igitur præsens quæstio solum procedit de iis legibus, quæ principem æque, ac subditos decent: ut est respectu Papæ præceptum confessionis annuæ, communionis paschalis, jejunii, et abstinentiæ certis diebus ab Ecclesia indicatæ: ac respectu principis sæcularis taxatio fru-

menti, et aliarum rerum, adeo ut has non possit licite communitati vendere majori pretio, quam quod pro communitate taxaverat, et hujusmodi. His prænotatis,

268. *Istis posterioribus legislator, sive princeps supremus, non tenetur quoad vim coactivam, bene tamen quoad vim directivam.* — Resp. Princeps supremus, sive legislator non tenetur propriis legibus quoad vim coactivam, bene tamen quoad vim directivam. Ita divus Thomas I. 2, quæst. 96, art. 5, ad 3. et communis theologorum; atque ex canonistis Navarrus, c. Si quando, except. 8, n. 12, de Rescript.; Covarruvias in c. Alma mater. part. I. § 1. num. 5; Fagnanus in c. Canonum statuta, num. 57, h. t.; Pirhing eod. num. 67; Engel. num. 28; Barbosa, lib. I. Jur. ecclesiast. univ., cap. II, num. 186, citans alios; et ex juristis Fachineus, lib. II. Controv. juris, cap. II. quamvis non desint oppositum tenentes, adeo ut Tannerus, tom. II, disp. 5, q. 6, num. 16, asserat esse communem juristarum, et canonistarum sententiam, simpliciter negantium, quod princeps, seu legislator suis legibus subjectus sit. Nihilominus conclusio nostra fundatur tum in diversis textibus juris utriusque, cæteroquin quamdam contrarietatem præ se ferentibus, et sub data distinctione facile concordandis; tum in ipsamet ratione, ac æquitate naturali.

269. *Vis directiva, et vis coactiva legum, quid?* — Est tamen hic præmittendum pro recta conclusionis intelligentia, quod juxta doctorem Angelicum, loc. cit. et alios, in legibus duplex vis obligandi distingui soleat, una directiva, alia coactiva. Ille dicitur a lege obligari vi directiva ad quidpiam agendum, vel omittendum, qui in conscientia, et sub peccato tenetur servare talem legem: unde hujusmodi obligatio est sub culpa, sive dein dicta obligatio proveniat ex vi ipsiusmet legis, prout leges solent obligare proprios subditos legislatoris; sive aliunde, puta ex naturali æquitate, ac dictamine rectæ rationis, post latam ejusmodi legem consurgente. Ille vero dicitur a lege obligari vi coactiva, qui tenetur ad observantiam ejus ex vi ipsius legis, seu potestatis legislativæ; ita ut sit subjectus legi, et si hanc non observaverit, subiaceat pœnis per legem taxatis, aut per legislatorem infligendis: unde hæc obligatio respicit pœnam transgressoribus incumbentem; prout jam notavi tract. II. Theolog. moral., dist. 3, quæst. 2, n. 12. Quo prænotato,

270. *Probatur prior pars conclusionis.* — Prima pars conclusionis, loquens de vi coactiva, probatur ex L. penult. ff. de Receptis arbitris, ubi dicitur: « Neque autem imperare sibi, neque se prohibere quisquam potest: » et consequenter in legislatore deficit potestas se ipsum obligandi vi coactiva; cum superiorem, veluti princeps supremus, non recognoscat, a se ipso autem nemo proprie cogatur, neque sibi ipsi quis imperare valeat. Id ipsum suadet ex l. Princeps, 30 ff. de Legib., ibi. « Princeps legibus solutus est: Augusta autem, licet legibus soluta non sit, princeps tamen eadem illi privilegia tribuit, quæ ipse habet. » Et quod legislator neque suorum antecessorum legibus teneatur, saltem non vi coactiva, patet ex c. Exiit. § Cæterum sanctæ, de Verb. signif. in 6.; ibi: « Nec successorem suum quomodolibet obligavit; cum non habeat imperium par in parem. » Idem habetur in c. Innotuit, 20. de Election. et alibi. Accedit ratio, quia nullus in legislatorem, utpote principem supremum, potest judicium condemnationis ferre, si contra legem agat: ac proin vi coactiva ad legis observantiam non tenetur.

271. *Probatur etiam posterior pars ipsius de vi directiva.* — Altera pars, quæ loquitur de vi directiva, qua legislator (sub datis jam explicationibus) dicitur teneri ad observantiam legis a se latæ, desumitur ex d. c. Cum omnes. de Constitut., ubi illud Sapientis dictum, utpote fundatum in æquitate naturali, allegatur pro ratione: « Patere legem, quam tu ipse tuleris. » Concordat textus in L. 4. C. de Legib. ubi dicitur. « Digna vox est majestate regnantis, legibus alligatum se principem profiteri. » Quæ verba, cum intelligi nequeant de obligatione legum quoad vim coactivam, ut dictum num. præced., saltem intelligi debent de earum obligatione quoad vim directivam, ponderando illa verba. « Legibus alligatum se principem profiteri, » utique non cum falsitate, sive mendacio. Hoc ipsum adhuc clarius habetur in can. Justum est. dist. 9 ibi; « Justum est, principem legibus obtemperare suis; tunc enim jura sua ab omnibus custodienda existimet, quando et ipse illis reverentiam præbet. Principes legibus teneri suis convenit, » etc. Hinc pontifex in cap. ult. de Rescript. in 6. inquit: « Quod nobis licere non patimur, nostris successoribus indicamus. » Quibus verbis pariter Imperator in d. L. 4. C. de Legib. utitur, sicque profitetur, suis sese le-

gibus adstrictum esse quoad vim directivam, utpote quas nec sibi, nec successoribus suis licitum ait violare.

Hoc ipsum postulat æquitas naturalis, et rationis ordo: nam imprimis « Turpis est omnis pars suo universo non congruens, » ut dicitur in can. Quæ contra. dict. 8. atque amplius observat concilium Trident. sess. 24. cap. II. de Reform., ibi: « Totius familiæ domini status et ordo nutabit, si quod requiritur in corpore, non inveniatur in capite. » Deinde merito talibus legislatoribus impropere potest illud, quod olim Christus, velut omni juri repugnans, impropere scribis et et pharisæis, Matth. cap. XXIII, 4. dicens: « Alligant onera gravia, et importabilia, et imponunt in humeros hominum: digito autem suo nolunt ea movere. Accedit, quod alioquin subditi ex libera transgressione legis, per legislatorem facta, scandalum acciperent, suoque exemplo facile ab ejusdem observatione revocarentur; juxta illud Ecclesiastici, cap. x, 2. Qualis rector est civitatis, tales et inhabitantes in ea. Unde princeps ille proprio malo exemplo destruens, quod lege sancita statuerat, « non constructor, sed eversor esse juste comprobaretur: testante Veritatis voce, quæ ait (Luc. XI, 17.) Omne regnum in seipsum divisum non stabit: » prout in simili argumentatur sanctus Gregorius papa, relatus in can. Si ea destruerem. 25. q. 2.

272. *Solvitur notabilis instantia.* — Dices. Legislator, juxta dicta, tenetur ad observantiam suæ legis causa vitandi scandali, et ne caput a corpore, seu pars ab universo discordet; ergo non tenetur ad eam vi directiva suæ propriæ legis, sed solum ex vi et dictamine ipsius legis naturalis. Resp. distinguendo consequens: ergo non tenetur suis propriis legibus directe, et quasi in semetipsum exercendo jurisdictionem, conced. Non tenetur ipsis indirecte, seu consecutive, quatenus nimirum posita semel lege pro bono totius communitatis, ipse pariter hanc observare tenetur ex jure naturali, ac divino, derivato a lege æterna, ne pars a toto discrepet, et subditi non scandalizentur, neg. consequent. Itaque tenetur princeps sese suis legibus conformare, non quidem directe, ex vi suarum legum (nam potestas statuendi leges fundatur in jurisdictione, quam nemo in seipsum proprie exercet) sed indirecte, et ex consequenti, vi ipsius legis naturalis, supposita tamen lege sua pro tota communitate lata, veluti conditione necessario præ-